

матеріали у тамтешніх букіністів та бібліотеках. Йому вдалося знайти “повну документацію про еспанського композитора Felipe Pedrell’a, який написав, як Ви певно знаєте, симфонію “Мазерра” (1904 рік)”. За інформацією дніпропетровського дослідника теми “Мазепа у світовій культурі” Миколи Чабана, Феліпе Педрель (1841-1922) - іспанський композитор, музикознавець, фольклорист, критик і музично-громадський діяч, який працював у Барселоні та Мадриді. Він написав кантату “Мазепа”, яку було вперше виконано 1881 р. у Мадриді. Отже, це достовірна інформація, а питання полягає лише в тому, що ж саме мав на увазі Деслав (чи це був інший твір Педреля, чи Деслав сплутав кантату з симфонією і неточно датував час її створення?).

Хоча й ця спроба зняти фільм про Мазепу була невдалою, але зацікавлення Деслава постаттю гетьмана вилилося в інші форми. Так, на рубежі 50-60-х рр. ХХ ст. він загорівся ідеєю написання кількох книг, в т. ч. “Дипломатичної історії України”, навіть написав її чорновий варіант. Судячи зі змісту цього твору, тут мала бути добре висвітлена доба Мазепи. Досить вказати на такі розділи, як: “Дипломатичні кур’єри Генеральної канцелярії гетьмана Мазепи”, “Дипломатичне листування гетьмана Мазепи з польським королем Станіславом Лещинським”, “Прокламації гетьмана Мазепи з приводу трактату з шведським королем”, “Полтавський бій у споминах учасника-швейцарця”, “Трактат Карла XII і гетьмана Мазепи”, “Декларація Карла XII гетьману Війська Запорозького 10 травня 1710 року” та ін. Ці матеріали можна виявити, як і сценарій нерезалізованого фільму “Гетьман Іван Мазепа”, і його виписки з унікальних джерел у архівах Іспанії, Італії, Монако та Франції. Все це допоможе висвітлити чимало важливих сторінок “мазепіани”.

Джерела та література:

1) Детальніше про Деслава і публікацію деяких його листів див.: Мицик Ю. Зі спадщини кінорежисера Євгена Деслава // Кінотеатр. – 2008. - № 2(76). - С. 31-34; № 5 (79). – С. 25.

Олександр Алфьоров

ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ СТАРШИНСЬКОГО РОДУ ГОЛУБІВ ТА ЙОГО ВІДГАЛУЖЕНЬ (ГОЛУБИ, ЗІНЕВИЧІ, МАНУЙЛОВИЧІ, АЛФЬОРОВИ)

“Jeno ze potem, gdy zapytaja, skad jestes? – nie ma co rzec. Skad? Z Wiatrowa. Z jakiego Wiatrowa? Z Wiatrowa w polu.”

(H. Sienkiewicz “Na polu chwały”)

Економічна могутність будь-якої козацької родини ставала підґрунтям до набуття нових урядів, шляхетніших родичів та впливу серед старшинських кіл. Маєтності у розумних руках приносили не лише прибутки, а й збільшували загальносімейний майновий фонд. Роди, які спромоглися забезпечити своїм нащадкам значну земельну власність, після скасування Гетьманату та козаччини на Слобожанщині, уникнули соціальної декласації. Саме з таких сімей вийшли відомі українські письменники, музиканти, художники, діячі науки та політики ХІХ ст.

Рід Голубів, один з небагатьох старшинських родів, який перебував при владі протягом усієї козацької доби. Від реєстру Стефана Баторія до скасування козацьких

інституцій на обох Дніпрових берегах та Слобідській Україні Голуби та їх відгалуження посідали важливі державні посади. Походження прізвища треба шукати на початку XVI ст.¹ З часом прізвище модифікувалось, набувало інших закінчень або ж і зовсім поступалось місцем козацьким прізвишкам². На перетині 1630-1670 рр. нащадки гетьмана Оліфера Голуба в переважній більшості не зберегли сімейного прізвища і користувалися прізвищами-патронімами. Козацька традиція відкидання родинного ідентифікатора і закріплення за людиною імені по батькові привела до прізвищевих новоутворень серед Голубів. Так, уже син Оліфера Голуба називався Оліфіровичем. Нащадки гетьмана фіксувались у реєстрах та документах як Занковичі, Зіневичі, Мануйловичі, Пилипенки, Грещенки, Оліфіренки, Оліфіровичі, Івановичі. Окрім того, затримувались прізвиська і географічного характеру, котрі свідчили про місце, з якого вийшов той чи інший представник, як-то: Стеблівець³ чи Краснянський⁴. На зламі XVII-XVIII ст. Оліфіренки/Оліфіровичі зазнали русифікації прізвища на Алфьоров. Подібні випадки, за тодішніми законами російського діловодства, були явищем характерним⁵. Найстійкішими формами відгалуження роду, включно носіїв автентичного прізвища, стали: Голуби⁶, Зіневичі⁷, Мануйловичі⁸ та Алфьорови⁹. Щоправда, з др. пол. XVIII спостерігаються творення нових, дрібніших відгалужень, як-то: Голубовські¹⁰, Кручко-Голубови¹¹, Голубови, Мануйловичі-Алфьорови (згодом просто Алфьорови)¹² та Мануйловичі-Горленки (згодом просто Горленки)¹³. Цей останній процес пов'язаний якраз із вибиттям з власного соціального середовища (через відсутність майнових статків) та спробами інкорпорації до російського дворянства.

Сукупно чотири козацькі гілки «одного пня» - Голуби, Зіневичі, Мануйловичі та Алфьорови – володіли великим капіталом, проте розділені не тільки прізвищами, але й значними територіями на початок XVIII ст. втратили родинні зв'язки. Більша частина роду перейшла на лівобережні землі. Голуби осіли в Кролевецькій сотні, Зіневичі в Новгород-Сіверській, Мануйловичі в Глухівській і Новгород-Сіверській, одні Алфьорови (так звана «чернігівська гілка») в Почепській та Глухівських сотнях, інші Алфьорови (так звана «Слобідська гілка») в Сумському козацькому полку разом із невеликим відгалуженням Голубів. Нащадки правобережного полковника Юрія Голуба залишились на Правобережжі.

Набуття козацьких маєтностей в різні етапи відбувались по-різному. До Хмельниччини – це королівські надання за вислуги, спадок, посаг, купівля та оренда. В часи Гетьманату, окрім зазначених форм, можна виділити активнішу прибуткову форму, як-то: створення мануфактур, млинів, заселення вільних територій. Окрім того, це гетьманські та урядові надання. На Слобожанщині в XVII ст. домінувала т.зв. «займанщина» – оволодіння земель, які нікому не належали або ж власник яких на них не приходив. До того ж слобідські козацькі полки входили адміністративно до територій Московської держави. Тож надання земель або легалізація «займанщини» відбувалося шляхом оголошення царської волі. На Слобожанщині невід'ємною частиною майна з сер. XVIII ст. стають кріпосні.

У наведеному розписі подаємо перелік тільки тих представників роду Голубів та їх відгалужень, що змогли самостійно збільшити майновий фонд власних сімей. Хронологічно зведення має за нижню межу реєстр Стефана Баторія (1581 р.); верхня межа - ліквідація титулу гетьмана на Лівобережжі (1764 р.), ліквідація козацьких полків на Слобожанщині (1765 р.) і ліквідації козацтва на Правобережжі (1711-1712 рр.). Серед січового козацтва представників роду не виявлено.

ГОЛУБИ (ДО РЕВОЛЮЦІЇ Б. ХМЕЛЬНИЦЬКОГО)

Гаврило Голуб, *ротмістр козацької корогви* (1579-1588 рр.), *гетьман* (23.01.1588-24.01.1588 р.). Набув: 1588 р. 5 січня, замок «Seswiei» в Інфлянтах (надано Королем за заслуги до смерті)¹⁴.

Оліфер Остапович Голуб, *козацький полковник, гетьман* (1622-1623, 1624, 1626 рр.). Набув: 1622 р. с. Конашівка (за заповітом гетьмана П. Конашевича-Сагайдачного)¹⁵.

Юрій Іванович Голуб з Морозович, *канівський реєстровий полковник* (1644-1646, 1648 рр.)¹⁶. Набув: 1629 р. 15 квітня м. Білилівка (надана Королівським універсалом за службу ротмістром)¹⁷; 1630 р. 16 жовтня с. Жаболовка (спільно із дружиною Магдаленою Голуб (нар. Бутович)¹⁸; 1630 р. 25 жовтня с. Кошелево (переуступив Андрію Домбровському, чоловіку своєї сестри Регіни)¹⁹; 1630 р. 5 листопада м. Новий Брусилів, сс. Морозівка, Дивин (спільно із дружиною за заповітом Семена Бутовича)²⁰; 1630-ті рр. м. Ясногородка (спільно з братами Самійлом та Данилом)²¹; 1639 р. 5 серпня с. Вепринське (віддано в оренду чернігівським підкоморієм Адамом Киселем за 20 тис. пол.злот.)²²; 1640 р. 4 серпня м. Волчков та с. Богданівка²³; 1646 р. 16 серпня с. Григорівка, біля Трахтимирова²⁴; 1646 р. млин на р. Рось (продав)²⁵.

ГОЛУБИ. ПРАВОБЕРЕЖЖЯ

Томаш Голуб (син Ю. Голуба), *товариш козацької хоругви* (1663р.)²⁶. Набув: 1650 р. с. Морозівка (спільно із братом Якубом. Спадок по матері)²⁷.

ГОЛУБИ. ЛІВОБЕРЕЖЖЯ

Іван Григорович Голуб (згадується в документах як Багатий, Григорович, Краснянський), *військовий товариш*. Набув: 1654 р. «Ставок на рудце Березовиці, під с. Рабухами лежачий» (купив у Юска Івановича); 1663 р. Млин на Подолівській греблі р. Ретик (поставлений власним коштом)²⁸.

Захар Іванович Голуб (згадується в документах як Іванович та Красненський), *військовий товариш*. Набув: 1667 р. хут. біля м. Кролівця та м. Вороніжа на р. Реті; 1678 р. 22 грудня Млин на р. Білиця (у 1679 р. віддано названому брату полковнику Василю Івановичу, справжнє ім'я якого начебто було Іван Гудима²⁹); 1680-ті рр. слобода Ретик (осаджена власним коштом); 1680-ті-1690 р. скляні заводи³⁰. 1678 р. землі під с. Тулиголовки³¹.

Костянтин Іванович Голуб (згадується в документах як Іванович, Іванов та Красненський), *батурицький сотник* (1669 р.), *генеральний бунчужний* (1678-1687 рр.), *генеральний осавул* (1687 р.?)³², *наказний гетьман* (1687 р.), *значний військовий товариш* (з 1687 р.). Набув: 1680-ті рр. с. Підлипне; 1680-ті рр. с. Погребки (надане за відібране с. Підлипне³³); 1689 р. с. Подолове та сл. Довгалевська (рік підтвердження заселених ним слобідок)³⁴.

ГОЛУБИ. СЛОБОЖАНЩИНА

Семен Андрійович Голуб, *миропільський сотенний писар* (1692 р.), *миропільський отаман* (1694 р.), *межерицький сотник* (1698-1699 рр.)³⁵, сумський полковий обозний (1717 р.)³⁶. Набув: 1694 р. землі в миропільській сотні; 1698-99 рр. землі в межерицькій сотні³⁷.

ЗІНЕВИЧІ, ФАЇ-ЗІНЕВИЧІ

Андрій Андрійович Фай-Зіневич, *товариш Стародубського полку* (1696 р.), *знатний військовий товариш* (1709 р.), *військовий товариш* (1710-1723 рр.), *бунчуковий товариш* (1723-1728 рр.). Набув: 1709 р. 12 вересня 20 дворів в с. Стахорщина з орними полями та сінокосами над р. Лоска, пахотні поля та сінокоси над р. Молотечою, три млина на р. Молотечі, “вешняк” на р. Ломанці та в с. Смягі; 1709 р. 12 вересня панський двір в Стахорщині; 1714 р. ґрунти в с. Курене (16 липня цього ж року подарував Микільському Пустинно-Рихлівському монастирю); 1716 р. 12 березня гребля на р. Молотечі (всі маєтності перейшли від першого чоловіка дружини Марка Фая)³⁸.

Данило Йосипович Зіневич, *значковий товариш, військовий товариш, сотник новгород-сіверський* (1724 р.; наказний 1725, 1730 рр.)³⁹, *стародубський полковий комісар* (1737 р.)⁴⁰. Набув: 1718 р. 6 жовтня ґрунт в с. Рикові (купив за 50 злотих); 1745 р. 20 грудня хут. Ушівка та володіння дядька Андрія Фай-Зіневича (отримав у спадок від тітки Устимії Фай-Зіневич)⁴¹. 1725 р. 2 двори в с. Бугринці

(компенсація колишнього новгородського сотника Федора Лисовського за розорений млин)⁴².

Мануїл Йосипович Зіневич, *значковий товариш, новгород-сіверський сотник* (1721 р.; наказний 1723 р.)⁴³, *отаман міський новгород-сіверський* (1723 р.)⁴⁴, *дозорця Ропський* (1730 р.)⁴⁵. Набув: 1725 р. 27 травня греблю, млин та хутірець під с. Овчинець (куплено у дружини бун. тов. Григорія Жоравки)⁴⁶.

Михайло Мануйлович Зіневич, *значковий товариш*. Набув: 1742 р. с. Смолеголовки (посаг)⁴⁷.

Леонтій Мануйлович Зіневич, *значковий товариш*. Набув: 1760 р. 6 хат в с. Покошичі⁴⁸.

МАНУЙЛОВИЧІ

Іван Мануйлович Мануйлович, *глухівський сотник* (1714-1728 рр.), *генеральний осавул* (1728-1739 рр.): 1711 р. 17 липня -1718 р. 7 липня с. Гудими, Глинської сот.⁴⁹. 1711 р. 20 вересня камінь і половину ступника в млині на р. Єсмань (подарунок від вітчима Василя Федоровича Ялоцького); 1713 р. 10 жовтня хутір (куплено у Леонтія Степановича Тендітника, за 500 золотих)⁵⁰. 1713 р. 30 січня с. Багачевськ/Бачевське та слободу Семенівку (спадок по вітчиму)⁵¹. 1713 р. дві частини млина на р. Єсмань⁵². 1714 р. хут. Шеїнка, млин на два кола, двір та пуца (в цьому ж році надано "на молитви обітелі Гамаліївській"); 1717 р. 23 липня хут. Поповка (куплено у Васси Туранської); 1717 р. 23 липня млин за Недбаївкою на р. Грузькій (куплено у Васси Туранської); 1717 р. 23 липня фольварк Каплинський на Веригині в Глухові (куплено у Васси Туранської); 1717 р. листопад с. Степанівка (спадок по вітчиму)⁵³. 1727 р. 3 січня млин⁵⁴. 1736 р. с. Богданівка⁵⁵.

АЛФЬОРОВИ. ЧЕРНІПІВСЬКА ПІЛКА

Косма Алфьоров, *сотник старопочепський/почепський* (1702-1708 рр.). Набув: 1702 р. с. Марчихіна Буда (гетьманське надання)⁵⁶.

АЛФЬОРОВИ. СЛОБІДСЬКА ПІЛКА

Марко Алфьоров (Оліферович), *сумський сотник, наказний полковник* (1680-ті-1714 рр.). Набув: 1689 р. с. Марковка (заселив українцями «з-за Дніпра»), хут. Печаяшний (Миловидово)⁵⁷, 1689 р. с. Бездрик⁵⁸, кін. XVII ст. будинок та торгові лавки в м. Суми⁵⁹, поч. XVIII ст. ліс, діброва, сіножаті та рибні лови (спільно із Ів. Штепою та Лук. Мартиновим)⁶⁰, поч. XVIII ст. землі в сл. Ворожбі, м. Краснопілля та біля них⁶¹. Млини у Сумському полку⁶².

Яків Маркович Алфьоров, *сотник новоміської сумської сотні* (1700-і-1730-і)⁶³. Набув: 1716 р. земля в с. Злодіївка (заселив 5 дворів)⁶⁴. В с. Ворожба камінь для млина та ліс в урочищі на горі р. Сули (у спільному володінні з сумським соборним свящ. Михайлом Стражниченком)⁶⁵. Хут. Стребулковський⁶⁶; в м. Краснопіллі двір з хоромами та садом, став, млин, винокурня та солодовня на р. Комарна, гай з березовою дібровою, садом та ставком біля Краснопілля та орні землі, пасічний ліс, сад та сінні покоси на р. Пісочина; в м. Краснопіллі 2 торгові лавки, 2 пляци, 8 підданих дворів, 1 житловий двір з садом та орним і сінокісним полем. Під м. Краснопілля 14 дворів з підданими, на р. Комарній землі, над р. Танкою й р. Грязною землі з сінокосом, над р. Кривою землі з сінокосом, над р. Довгою сінокіс, між р. Сироваткою та р. Закобилле землі, в м. Краснопілля 2 торгових місця, по р. Комарній гай та 2 ліси⁶⁷. Степ в урочищі Сагайдачного Шлях, пуст. Алфьорівська, хут. Алфьоров⁶⁸. Пуст. Марковщина, пуст. Закомарна⁶⁹. За ним близько 380 людей.

Кіндрат Маркович Алфьоров, *сотник* (1689-1696 рр.)⁷⁰, *миропільський сотник* (1702-1703 рр.)⁷¹, *сумський полковий осавул* (1732)⁷², *сумський полковий обозний* (1736 р.). Набув: 1693-5 рр. землі «обміняні у козака Якова Скребця», займанщина по річці Сухий Колодязь⁷³. 1732 р. двір в м. Сумах⁷⁴; 2 двори у м. Миропіль: за

р. Вдалою двір із садом, винницею, солодовнею та броварнею та млин з лісом, землею і сінними покосами; за р. Пслем 2-ма дворами, а на р. Псел рибні ловлі (3 затони); в урочищі Зачерства хутір з лісом та лугом; під дачею Плехівською ліс та озеро; під м. Миропіль ліс та сад, а з ним 2 лужка; біля с. Огоївка ліс з садом; біля с. Демидівка земля з сінними покосами, ставок, дубрава та винниця; с. Кондратівка (яку заснував та заселив вільними черкасами); урочище Калинів Куц з дубровою; під с. Марковкою на р. Верхня Сула млин на 2 камені; у м. Ворожбі, нижче Городища луг та ліс; під м. Ворожбою луг⁷⁵. За ним близько 380 людей.

Андрій Маркович Алфьоров, *сумський полковий суддя* (1710 р.)⁷⁶. Набув: 1732 р. хут. Алешня Стецькова, в м. Краснопілля 11 дворів, в м. Межеричі 7 дворів⁷⁷. За ним 374 людини.

Олексій Якович Алфьоров, *сотник сумського полку*. Набув: в м. Межеричі поміщицький двір; за м. Межеричі пруд з млином, березовим гаєм та сосновим бором; луг та ліс, що прозивається Бубликовщина; березняк та над р. Грункою хут. з двором і хоромами та 5 підданих дворів з млином, пахотними і непахотними полями, сінними покосами; сад та ліс в с. Ворожба з 4 дворами та 1 ступним колом (спадок по матері)⁷⁸.

Йосип Андрійович Алфьоров, *належав до полкової старшини*⁷⁹. Набув: сер. XVIII ст. с. Ільми⁸⁰; хут. Поповщина, хут. Малі Ільми, пустош Рязниківську, пуст. Романівську, хут. Сулинівський (Сулишківський)⁸¹; пуст. Плисову⁸²; с. Великий Істороп⁸³. За ним близько 900 людей.

Федір Якович Алфьоров, *підпрапорний* (1730-1733 рр.), *вахмістр слобідського драгунського полку* (1733-1735 рр.), *сотник сумської Ворожби/сумський полковий* (1735-1763 рр.), *сумський полковий осавул* (1763 р.)⁸⁴. Набув: хут. Беликовський, що на горі р. Сули з лісом, ліс в ворожбенських дачах, луг (в спільному володінні із дядьком Кіндратом Марковичем), в м. Суми над р. Сумки будинок, на пселських дачах рибні ловлі⁸⁵. Хут. Васьковський, пуст. Ковалівська, хут. Ліфовський, пуст. Переїзна та пуст. Ровенська (у спільному володінні з Ф. Яциною та В. Богаєвським), хут. Стражниківський, хут. Беликовський, пуст. Пальчиківська, с. Великий Істороп (у спільному володінні з: В., А., Р., Я., І., П. Кондратьєвими, М. Кондратьєвою, А. Парафієвською, Ф. Яциною, П. Віхторовим, В. Перопяніновим, А. Чернігівцевою, С. та М. Могилатовими)⁸⁶. 1770 р. хут. Лазоренків (або Жданівський) із землею та лісом (купив у Олени Пушкарьової за 1 тис. рубл.)⁸⁷, берестовий ліс та нерухомість в Недригайлівському та Лебединських округах (купив Г. та К. Штепи)⁸⁸. За ним 614 осіб чоловічої статі.

Федір Йосипович, *козак* (1732-1739 рр.), *підпрапорний* (1739-1747 рр.), *скарбник полкової канцелярії* (1741 р.), *сотник перекопський/сумський полковий* (1747-1766 рр.)⁸⁹. Набув: хут. Москалівщина, пуст. Житейську та пуст. Шудровську⁹⁰.

Очевидним стає, що значні маєтності було отримано представниками роду шляхом вдалих шлюбів. Бачимо, що магнатського рівня досягнув канівський полковник Юрій Голуб⁹¹. Успішним виявилось переселення та одруження безгрунтового Андрія Зіневича. Пов'язавши свою долю із вдовою військового товариша М.Фая, він заволодів землями останнього і навіть став використовувати його прізвище. Після цього перевів за собою свого брата та його сім'ю (які стали спадкоємцями по Фаю-Зіневичу). Через спадок не кровних родичів землі отримав Оліфер Голуб, Іван Мануйлович, деякі представники Алфьорових. Купівля маєтностей спостерігалась у багатих родинах. У першу чергу до такої відносимо Голубів з Лівобережної України. Та в даному випадку дивує незначна кількість сімейної власності, але, на нашу думку, це засвідчує, що родина вклала гроші першочергово у коштовності та обігову монету. На користь такої тези свідчать: прізвисько Івана Голуба «Багатий»; посідання довгий час економічно вигідних урядів та близькість до гетьмана, що забезпечувало набуття через зловживання особистим становищем грошей; шлюб з Настасією Маркович, донькою багатого

орендаря; чотирирічну ізоляцію (1687-1691 рр.) через входження в опозицію до гетьмана Мазепи, під час якої Костянтин Голуб зміг утримувати сім'ю та одружив більшість дочок. Заможною була родина Алфьорових, яка скуповувала маєтності в межах Сумського полку. Ця ж родина, спираючись на протегування сумських полковників Кондратьєвих, домоглася легалізації більшості «займанщин» московськими царями в кінці XVII ст. Грунти, якими заволоділи слобідські Алфьорови після переселення з Правобережжя, заселили українцями, яких невдовзі було закріпачено. Ранговими маєтностями володіли, здається, лише генеральний осавул Мануйлович та генеральний бунчужний Голуб. Маєтності, що були надані за службу, – досить незначні: замок Гаврила Голуба, с. Марчихина Буда у Косми Алфьорова та с. Погребки у Костянтина Голуба. Гетьманські універсали надані родині, здебільшого підтверджували право на маєтності або ж брали під гетьманську охорону.

Ті представники роду, які не змогли додати до спадкових маєтностей нових, подрібнювали загальносімейний фонд за нащадками, а отже, штовхали родину на край бідності та декласації вже за кілька поколінь.

Підсумовуючи, можна твердити, що набуття маєтностей Голубами та їх відгалуженнями було результатом самостійної станової та економічної ініціативи. Треба враховувати, що Голуби в часи Гетьманщини не посідали полковничих урядів, тож висновки дослідження неможливо без похибок переносити на всі козацькі клани.

Джерела та література:

1. Lietuvos Metrika. Knyga № 8 (1499-1514). – Vilnius, 1995. – S. 422; Boniecki A. Herbarz Polski. – Т. VII – Warszawa, 1904. – S. 320; Кулаковський П. Канцелярія Руської (Волинської) Метрики 1569-1673 рр. Студія з історії українського регіоналізму в Речі Посполитій. – Острог-Львів, 2002. – С. 173.
2. Явище притаманне для всієї території України, див: Кривошея В. Генеалогія українського козацтва: Нариси історії козацьких полків. – К., 2004. – 391 с.; Смуток І. Вступ до генеалогії Самбірського повіту XV-початку XVII ст. (шляхетські прізвиська). – Львів, 2008. – 336 с.; Лукомський В., Модзалевський В. Малоросійський гербовник. – К., 1993. – 214 с.
3. Słownik geograficzny królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. – Т. XI – Warszawa, 1890. – S. 309.
4. Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657 – 1687). – К.-Львів, 2004. – С. 897.
5. Карнович Е.П. Родовые прозвания и титулы России. – М., 1991. – С. 127 – 128; Маслійчук В. Провінція на перехресті культур: Дослідження з історії Слобідської України XVII – XIX ст. – Харків, 2007. – С. 23 – 24.
6. Алфьоров О. Показання роду Голубів-Княжицьких, як вияв соціально-політичних змін на українських землях у XVII ст. // Nad Wisła i Dnieprem: Polska i Ukraina w przestrzeni europejskiej – przeszłość i teraźniejszość. № 2-3. – Toruń – Kijów, 2003 – 2004. – S. 22 – 27.
7. Грушевський М.С. Історія України-Руси. – Т. 8. – Ч. 1. – К., 1995. – С. 39; Грушевський М.С. Історія України-Руси. – Т. 8. – Ч. 1. – К., 1995. – С. 317; Реєстр Війська Запорозького 1649 р. / гол. упор. О. В. Тодійчук. – К., 1995. – С. 180; Присяжні книги 1654 р.: Білоцерківський та Ніженський полки / упор. о. Ю.Мицик, М. Кравець. – К., 2003. – С. 56.
8. Алфьоров О. Старшинсько-священницький рід Мануйловичів: шлях до Житомира // Бердичівська земля у плині часу. – Т. 2. – Житомир, 2007. – С. 11 – 13.
9. Алфьоров О. Гетьман Оліфер Голуб - славетний представник роду // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: «Історія, економіка, філософія» / Гол. ред. Ю.І. Терещенко. – К., 2001. – Вип. 5. – С. 383 – 385.
10. Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В.Вернадського (далі ІР НБУВ), ф. І, спр. 60497, арк. 265.
11. ІР НБУВ, ф. VIII. – спр. 533/246/І, арк. 25. ДАЧО, ф. 133, оп. 4, спр. 104.
12. Центральний державний історичний архів України в м. Києві (далі ЦДАК України), ф. 1032, оп. 2, спр. 701, арк. 17 – 17 зв., 19 – 19 зв., 30.
13. ІР НБУВ, ф. 1, спр. 60497, арк. 304 – 304 зв.
14. Lepszy K. Obłezanie Krakowa przez Arcyksięcia Maksymiljana (1587). – Kraków, 1929. – S. 41
15. Похилевич Л. Сказания о населенных местностях Киевской губернии, или Статистические, исторические и церковные заметки о всех деревнях, селах, местечках и городах в пределах губернии находящихся. – Біла Церква, 2005. – С. 476.

16. Кривошея В. Генеалогія українського козацтва: нариси історії козацьких полків. – Вид. 2-е, доп. – К., 2004. – С. 64; IP. НБУ ф. 61, № 1101, арк. 1 зв.; Gajecy G. The Cossack Administration of the Hetmanate. – Т. II. – Cambridge – Massacgusetts, 1978. – P. 606.
17. ЦДІАК України, ф. 11, оп. 1, спр. 8, арк. 364, 449 зв.
18. ЦДІАК України, ф. 11, оп. 1, спр. 13, арк. 404 – 406; спр. 188, арк. 53.
19. ЦДІАК України, ф. 11, оп. 1, спр. 8, арк. 825.
20. ЦДІАК України, ф. 11, оп. 1, спр. 188, арк. 56; Uruski S. Rodzina Herbarz szlachty polskiej. – Т. IV. – Warszawa, 1912. – S. 171.
21. Яковенко Н. М. Склад шляхти-землевласників Київського воєводства напередодні Визвольної війни українського народу 1648-1654 рр. // Феодалізм на Україні. – К., 1990. – С. 85.
22. ЦДІАК України, ф. 220, оп. 1, спр. 126.
23. ЦДІАК України, ф. 11, оп. 1, спр. 189, арк. 61.
24. Селянський рух на Україні: 1569 – 1647 рр.: Збірник документів і матеріалів / від. ред. М. Г. Крикун. – К., 1993. – пп. 1669, 1670; Słownik geograficzny królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. – Т. V – Warszawa, 1884. – S. 46.
25. IP НБУВ, ф. 61, спр. 1101.
26. Boniecki A. Herbarz Polski. – Т. VII – Warszawa, 1904. – S. 320.
27. ЦДІАК України, ф. 11, оп. 1, спр. 13, арк. 404 – 406.
28. Модзалевский В. Л. Малороссийский гербовник. – Т. 1. – К., 1908. – С. 296-298; Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657 – 1687). – К.-Львів, 2004. – С. 897.
29. Державний архів Чернігівської області (далі ДАЧО), ф. 133, оп. 1, спр. 278. Протокол родини Гудим-Месенцових.
30. ЦДІАК України, ф. 133, оп. 1, спр. 74. – арк. 1; Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657 – 1687). – К.-Львів, 2004. – С. 900, 953 – 954; Модзалевский В. Л. Малороссийский гербовник. – Т. 1. – К., 1908. – С. 296-298.
31. ЦДІАК України, ф. 51, оп. 3, спр. 1979, арк. 1.
32. Лазаревський А. Обзорение Румянцевской описи Малороссии. – Чернигов, 1866. – С. 29.
33. Село Підлипне – ранговий маєток. Належало у часи Многогрішного компанійському полковнику Мурашці, а при Самойловичі, як його було взято у полон, віддано Костянтину Голубу. Див.: Періг П. Соціально-економічна політика гетьмана Івана Мазепи // Сіверянський літопис. – Чернігів, 2007. – № 6. – С. 16.
34. Лазаревський А. Люди Старой Малороссии. Голубы. // Киевская Старина. - № 5. – К., 1885. – С. 5; Модзалевский В. Л. Малороссийский гербовник. – Т. 1. – К., 1908. – С. 296-298.
35. IP НБУВ, ф. ХХІХ. – спр. 158, арк. 3 зв.; спр. 149, арк. 29;
36. ЦДІАК України, ф. 1709, оп. 2, спр. 2023, арк. 60.
37. Описание документов и бумаг, хранящихся в Московском архиве министерства юстиции. – Кн. 14. – М., 1905. – С. 53, 225.
38. Модзалевський В. Л. Малоросійський родословник. – Т. V. – Вип. 3. – К.-СПб., 2004. – С. 22.
39. Кривошея В. Українська козацька старшина. – Ч. 1. – Реєстр урядників гетьманської адміністрації. – К., 2005. – С. 113.
40. ЦДІАК України, ф. 51, оп. 3, спр. 6191
41. Модзалевський В. Л. Малоросійський родословник. – Т. V. – Вип. 3. – К.-СПб., 2004. – С. 24.
42. ЦДІАК України, ф. 51, оп. 3, спр. 1628.
43. ЦДІАК України, Ф. 51, оп. 3, спр. 616, арк. 14.
44. Бытовая малорусская обстановка в документах XVII-XVIII ст. // Киевская старина. – № 10. – К., 1887. – С. 349 – 350.
45. Дневник Николая Ханенка // Киевская старина. – № 4. – К., 1884. – С. 17.
46. ЦДІАК України, ф. 51, оп. 3, спр. 1545, арк. 1 – 4
47. Модзалевський В. Л. Малоросійський родословник. – Т. V. – Вип. 3. – К.-СПб., 2004. – С. 26.
48. Там само. – С. 22.
49. ЦДІАК України, ф. 51, оп. 3, спр. 33, арк. 89.
50. Модзалевский В. Малороссийский родословник. – Т. 3. – К., 1912. –С. 385-386.
51. ЦДІАК України, ф. 51, оп. 3, спр. 33, арк. 94; ЦДІАК України, ф. 51, оп. 3, спр. 13912, арк. 11-12.
52. Модзалевский В. Л. Малороссийский гербовник. – Т. 1. – К., 1908. – С. 296-298.
53. Там само. – Т. 3. – К., 1912. –С. 385-386.
54. ЦДІАК України, ф. 51, оп. 3, спр. 2274, арк. 1-10
55. Модзалевский В. Малороссийский родословник. – Т. 3. – К., 1912. –С. 385-386.
56. ДАЧО, ф. 133, оп. 1, спр. 278, арк. 136 – 139 зв.
57. IP НБУВ, ф. ХХІХ. – спр. 158, арк. 3 зв.; Историко-статистическое описание Харьковской

Епархии. – Отд. 3. – Уезды Ахтырский и Богодуховский, Сумской и Лебединский. – М., 1857. – С. 593.

58. Лукомский Г.К. Старинные усадьбы Харьковской губернии. – Х., 2005. – С. 91 – 92.
59. ЦДІАК України, ф. 1892, оп. 1, спр. 583, арк. 6.
60. ЦДІАК України, ф. 1892, оп. 1, спр. 392, арк. 14 – 14 зв.
61. ЦДІАК України, ф. 1892, оп. 1, спр. 583, арк. 6.
62. ЦДІАК України, ф. 1953, оп. 1, спр. 518, арк. 3.
63. ЦДІАК України, ф. 1710, оп. 2, спр. 116, арк. 4а зв.
64. ЦДІАК України, ф. 785, оп. 1, спр. 105, арк. 35.
65. ЦДІАК України, ф. 1892, оп. 1, спр. 583, арк. 133 – 139.
66. ЦДІАК України, ф. 1717, оп. 1, спр. 123, арк. 6.
67. ЦДІАК України, ф. 785, оп. 1, спр. 105, арк. 1 – 6.
68. Хутір Алфьорівський існував і далі. Так відомо, що в 1818 р. його хотіли причислити до приходу Покровської церкви м. Сум (ДАСО, ф. 749, оп. 1, спр. 314, арк. 1.).
69. ЦДІАК України, ф. 1892, оп. 1, спр. 583, арк. 133 – 139.
70. Описание документов и бумаг, хранящихся в Московском архиве министерства юстиции. – Кн. 14. – М., 1905. – С. 53.
71. Там само. – Кн. 10. – М., 1896. – С. 374, 376, 387.
72. ЦДІАК України, ф. 380, оп. 2, спр. 7, арк. 116.
73. Описание документов и бумаг, хранящихся в Московском архиве министерства юстиции. – Кн. 17. – М. 1912. – С. 69.
74. ЦДІАК України, ф. 380, оп. 2, спр. 7, арк. 116, 670.
75. ЦДІАК України, ф. 1953, оп. 1, спр. 518, арк. 3.
76. Историко-статистическое описание Харьковской Епархии. – Отд. 3. – Уезды Ахтырский и Богодуховский, Сумской и Лебединский. – М., 1857. – С. 326.
77. Багалей Д.И. Материалы стеной окраины Московского государства (Харьковской и отчасти Курской и Воронежской губ.). – Харьков, 1886. – С. 266.
78. ЦДІАК України, ф. 1892, оп. 1, спр. 583, арк. 133 – 139.
79. ЦДІАК України, ф. 1817, оп. 1, спр. 118, арк. 1.
80. ЦДІАК України, ф. 1710, оп. 2, спр. 1814, арк. 111.
81. ЦДІАК України, ф. 1892, оп. 1, спр. 297, арк. 104 зв.
82. Там само. – Арк. 191.
83. ЦДІАК України, ф. 1717, оп. 1, спр. 123, арк. 15.
84. ЦДІАК України, ф. 759, оп. 1, спр. 150, арк. 1, 32 – 32 зв.; ф. 1710, оп. 2, спр. 116, арк. 4 зв.
85. ЦДІАК України, ф. 1892, оп. 1, спр. 583, арк. 133 – 139.
86. ЦДІАК України, ф. 1717, оп. 1, спр. 123, арк. 4 зв. – 6, 15.
87. ЦДІАК України, ф. 1892, оп. 1, спр. 69, арк. 1 – 2; спр. 536, арк. 1 – 5.
88. ЦДІАК України, ф. 1892, оп. 1, спр. 392, арк. 169 зв., 251.
89. ЦДІАК України, ф. 1710, оп. 2, спр. 62, арк. 21 зв.; ф. 1817, оп. 1, спр. 118, арк. 1; Материалы для истории колонизации и быта Харьковской и отчасти Курской и Воронежской губернии. – Х., 1890. – док. № 46; Еліта Слобідської України. Списки козацької старшини 60-х років XVIII століття / Упор. С. Потапенко. – Х., 2008. – С. 20.
90. ЦДІАК України, ф. 1892, оп. 1, спр. 539, арк. 44.
91. Яковенко Н. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII століття: Волинь і Центральна Україна. – К., 2008. – С. 214.

Олена Гринь

СТAROЖИТНОСТІ ПОДЕСЕННЯ У ПРАЦЯХ МІСЦЕВИХ КРАЄЗНАВЦІВ ОСТАННЬОЇ ЧВЕРТІ XVIII ст.

В останній чверті XVIII ст. розпочалося цілеспрямоване вивчення географії, економіки, історії Чернігово-Сіверщини. Цей процес значною мірою був зумовлений проведенням на території Гетьманщини у 1781 р. адміністративно-територіальної реформи, що передбачала ліквідацію полково-сотенного устрою та запровадження загальноімперського поділу на намісництва та повіті¹. Ефективне здійснення реформи передбачало всебічне вивчення території, що підлягала реформуванню. Головним завданням урядовців та краєзнавців, які здійснювали обстеження регіону, було докладно схарактеризувати особливості